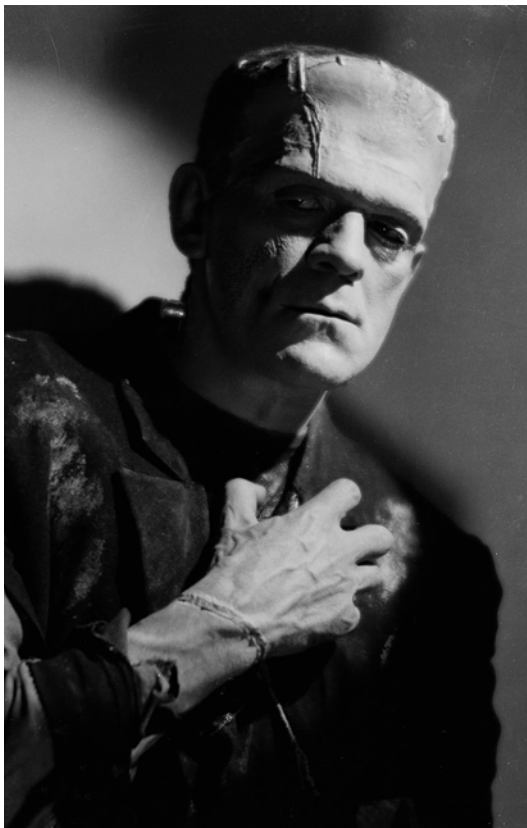

La vitalitat bicentenària del monstre de Frankenstein

La va escriure una jove de 18 anys fa exactament dos segles. Sorprenentment, però, és una de les històries més inspiradores per al cinema, la literatura i l'imaginari popular. Només a casa nostra aquest any se n'ha fet una reedició en català, una obra de teatre, un assaig i un experiment de l'editorial Comanegra de set novel·les amb el Frankenstein (Frank Castany) de secundari.

Per Àlex Milian

TAN MONSTRE COM EL PRIMER DIA. Les pel·lícules i les revisions de Frankenstein poden passar de moda, però el mite es conserva.

Fa 200 anys, quan es va editar *Frankenstein i el Prometeu modern*, la seva autora, Mary W. Shelley, tenia 20 anys. La precocitat literària de Shelley, que havia escrit el llibre amb 18 anys, acostuma a enfosquir la precocitat de *Frankenstein* en la literatura universal.

En aquell 1818, Goethe era viu encara. I ben conegut (de fet, *Les penes del jove Werther* són una de les tres lectures que fa el monstre a la novel·la). L'escoçès Walter Scott publicava *Rob Roy* aquell mateix any, però el romanticisme encara s'havia d'estendre lentament per Europa. A Catalunya la literatura esgotava els últims autors de la Il·lustració (Baró de Maldà, Joan Ramis o Josep de Togores) mentre esperava el naixement del romanticisme (*L'Oda a la pàtria* d'Aribau és del 1832 i Rubió i Ors naixia el mateix 1818). I a Espanya passava una cosa semblant: Gaspar Melchor de Jovellanos havia mort el 1811 i els romàntics tot just havien nascut (*Espronceda* és del 1808 i Larra, del 1809).

La modernitat del *Frankenstein* de Mary W. Shelley havia de ser més evident aquell 1818 que avui: una novel·la amb barreja de veus i d'estils (epistolar i narratiu), sobre la creació artificial de la vida; l'ètica del científic; la naturalesa de l'ésser humà —la humanitat de la maldat i la bondat—; la funció de la família o l'existència de Déu.

→

→ Allò que no devia ser tan evident és la influència futura que podria arribar a tenir la novel·la. Segurament el poeta Percy B. Shelley, marit de l'autora, no degué imaginar mai que la primera obra de la seva muller seria més universal que qualsevol dels seus llibres o poemes. O sí, i per això va intervenir a última hora en el llibre amb la introducció; i després va trigar uns mesos a desmentir que aquella primera edició del *Frankenstein* no era seva —com revelava la pel·lícula *Mary Shelley*, estrenada aquest estiu.

El fet és que l'impacte de *Frankenstein* només seria comparable —pel gènere i la supervivència del mite— a *Dràcula*, amb la diferència que la novel·la de Bram Stoker va ser publicada 80 anys després, quan els autors del XIX ja havien perfeccionat les estructures narratives, el retrat dels personatges i els mecanismes del suspens.

Cal recordar també que el mite del vampir ja estava més arrelat popularment i que, de fet,

LA VERSIÓ SENSE INCEST

Aquest any es commemora el bicentari de la primera edició del *Frankenstein*, perquè la novel·la va veure la llum de les llibreries el 1818. Però el 1831 la mateixa Mary W. Shelley en va promoure una altra edició, amb diversos detalls revisats. L'última versió en català, la reedició de Proa de la traducció de Quim Monzó, és sobre la versió de 1818. La raó l'explica el mateix Monzó a la nota introductòria: "Hem decidit traduir aquest text perquè conserva més la frescor de la Mary W. Shelley que, a divuit anys, va escriure la novel·la. Ben altrament, l'edició del 1831 va ser revisada, però no tant per polir-ne l'estil, sinó per refinar, ensucrar i descafeïnar personatges i situacions. Com ha fet notar Leonard Wolf a *The annotated*

Frankenstein, Mary W. Shelley era, l'any 1831, 'una vídua respectable que s'esforçava per aconseguir encara més respectabilitat'".

El més significatiu dels canvis d'una edició a una altra mira d'amagar l'incest del Doctor Frankenstein. A la versió original, la família Frankenstein adopta una neboda, Elizabeth, que creixerà com a germanastra —i cosina— del protagonista, Viktor Frankenstein, i posteriorment es casaran. A la versió de 1831, l'autora voldrà evitar aquesta idea de l'incest i la convertirà en la filla d'un noble milanès que la mare d'en Victor "recull mig casualment", com diu Monzó.

La decisió podria ser banal en una altra novel·la, però no ho és en *Frankenstein*. El mateix Percy Shelley escrivia, en el primer prefaci de la novel·la, que el llibre estava destinat "a exposar les bondats de l'amor familiar".

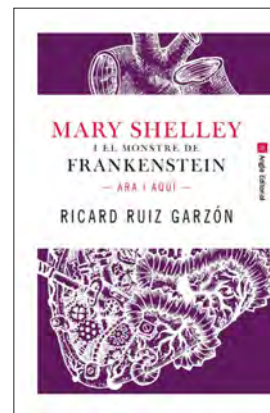

Stoker es va basar en un llibre de John Polidori, una obra nascuda de la mateixa juguesca que el *Frankenstein* de Shelley: quan només tenia 16 anys, Mary Shelley, amb el seu marit i la seva germanastra Claire Clairmont, va anar a la mansió que havia llogat el poeta Lord Byron a la vora del llac Lemán de Ginebra (Suïssa), coneguda com Vil·la Diodati. Clairmont era l'amant de Lord Byron, tot i que també tenia relacions amb Percy B. Shelley, que defensava una mena d'amor lliure a pesar d'estar casat amb la jove Mary. Les dues parelles estaven acompanyades pel metge de Lord Byron, John Polidori, el cinquè actor d'aquesta tragicomèdia, que compartia ínfulas literàries amb Byron i els Shelley. En una nit de trons i làudan —producte opiàci força consumit en Vil·la Diodati— Lord Byron va fer la proposta que esperonaria Mary i John: el repte d'escriure una història de fantasmes cadascun i comparar-les posteriorment per veure quina era més bona. Mary Wollstonecraft Shelley va escriure *Frankenstein* i John Polidori *El vampir*, que inicialment fou atribuïda a Byron. Els poetes ni tan sols es van prendre seriosament l'aposta, tot i que cada matí tots dos torturaven la jove Mary: "Se t'ha acudit cap història?"

L'ambientació de *Frankenstein*, que en bona mesura es desenvolupa al voltant de Ginebra, prové també de la ubicació de Vil·la Diodati.

La immortalitat de Frankenstein, però, promet ser encara més saludable —creativament parlant— com més ens allunyem del seu naixement. És la tesi que defensa Ricard Ruiz Garzón en una de les novetats assagístiques d'enguany, *Mary Shelley i el monstre de Frankenstein* (Angle Editorial, 2018): "Hi ha un element, al meu entendre, que li atorga a Frankenstein un futur excepcional: la seva capacitat de mutar. Mentre els vampirs, en les seves darreres variacions, s'han convertit en figuretes crepusculars que cerquen amors d'institut (...), els fills de Mary Shelley es troben en una nova edat d'or. Com a éssers construïts de forma artificial, com a fills rebel·lats contra el pare, com a creacions que es revoltaven amb el creador, els descendents del Monstre de Frankenstein són d'una fertilitat espaiosa (...)"

Ricard Ruiz, després d'establir paral·lelismes plausibles amb King Kong, posa l'exemple de *Blade Runner*, la pel·lícula amb la qual Ridley Scott renovava la ciència-ficció a partir de la novel·la de Philip K. Dick *Els andròides somien xais elèctrics?* Però *Blade Runner* només va començar un cicle d'hereus de Frankenstein que promet clonar-se en un inquietant futur: "Multipliqueu-ho ara en l'era d'internet, l'era immediatament prèvia a l'adveniment dels robots, dels cïborgs, dels andròides. En la nostra època, l'ombra de Frankenstein s'allarga per la via del transhumanisme i el posthumanisme, per la via de

NOVEL·LISTA ALS 18 ANYS.

Mary W. Shelley va escriure Frankenstein als 18 anys. Ricard Ruiz analitza a *Mary Shelley i el monstre de Frankenstein* les influències de l'autora i els títols literaris i cinematogràfics que són hereus de la seva imaginació.

l'alteració de la mort mitjançant la ciència, per la via del millorament humà i les màquines, tot desafiant uns déus que comencen a ser ells mateixos perillosos experiments de laboratori”.

Experiment editorial

A casa nostra, Frankenstein ha renascut aquest 2018 com a Francesc Castany —nom que remet a l'original creador del monstre— en un experiment de l'editorial Comanegra que s'ha anomenat “Matar el monstre” i consta de set novel·les de set autors i autores catalans. Cadascun situa la seva narració en un moment de la història de Barcelona dels últims 200 anys: des del 1818 —any de l'edició de la novel·la de Shelley— fins al 2018. Les novel·les són totalment independents l'una de l'altra però totes comparteixen un personatge secundari —Francesc Castany a la primera novel·la— que anirà reapareixent amb diferents noms —però la mateixa aparença— en cada obra. D'aquesta manera es crea una subtrama

que el lector només podrà completar amb els set volums.

La idea va ser de Jordi Puig, de Comanegra. “Frankenstein va ser l'excusa que vam triar al final de tot el procés. Primer vam tenir el projecte d'un cicle tancat de novel·les que estigués travessat per una història comuna, que els autors l'escriguessin simultàniament i que les novel·les fossin autònomes però a la vegada seguissin un fil a través d'un personatge secundari comú”. L'element Frankenstein, explica, “va venir després, quan vam veure que la data de publicació, el 2018, coincidia amb el bicentenari de la publicació de l'original”.

Aprofitant aquest fet, i tenint en compte que el projecte preveia la invenció d'un personatge comú, van adoptar el de Frankenstein, que “és un mite literari molt potent, que tothom es pot agafar de maneres molt diferents”, afegeix Puig.

La juguesca suma també un altre atractiu, que és la recreació de Barcelona en set moments diferents de la seva història (1818, 1888, 1929, 1968, →

FRANKENSTEIN I ELS CÍBORGs. La versió clàssica de la novel·la es revisa periòdicament (a la imatge, Robert de Niro en el *Frankenstein de Mary Shelley*, de Kenneth Branagh). Els robots i els cibernètics tindran els mateixos malsons que el monstre de Frankenstein.

NOMÉS 'DRÀCULA' IGUALA 'FRANKENSTEIN', PERÒ EL MITE DE MARY SHELLEY ES RENOVA AMB ROBOTS I CÍBORGs

→ 1992, 2004, 2018) refets pels set autors triats per l'editorial (Ada Castells, Susanna Rafart, Julià de Jòdar, Jordi Coca, Núria Cadenes, Mar Bosch Oliveras i Miquel de Palol, respectivament). Jordi Puig recorda que “no és una sèrie; no cal llegir totes les novel·les ni llegir-les en ordre ni res d'això, però tots els llibres junts formen un cicle”.

Aquest setembre —amb motiu de la Setmana del Llibre en Català— es presenten la cinquena i sisena novel·la: *Secundaris*, de Núria Cadenes —ubicada al barri barceloní del Carmel el 1992 i aparició estel·lar de Frank Castany—, i *Vindràs amb mi després del diluvi*, de Mar Bosch Oliveras. L'última, *Angèlica i Rafel*, de Miquel de Palol, s'editarà per Nadal.

El projecte, reconeix Puig, els permetia “agafar veus diferents, amb estils literaris molt diversos

EXPERIMENT EDITORIAL.

L'Editorial Comanegra ha impulsat un projecte de set novel·les independents que tenen en comú una subtrama que avança amb un secundari de nom Francesc (Frank) Castany.

perquè acabin formant una novel·la molt variada”. Segons l'editor de Comanegra, “l'important és que tothom fes novel·les a l'altura de les seves carreres, perquè estem agafant escriptors de trajectòria i qualitat contrastades”.

L'obsessió de l'editorial, diu Puig, era “no constituir una sèrie o un grup literari. Cada llibre és de son pare i sa mare i els autors defensen el seu estil personal igual que sempre. La prova és que cada escriptor ha anat totalment per lliure”.

El caràcter d'encàrrec d'aquest projecte ha rebut algunes crítiques sobre la disposició literària dels autors convidats a participar-hi. “No sé per què en aquest país els encàrrecs estan molt infravalorats i els escriptors, quan escriuen per encàrrec, sembla que hagin de ser mercenaris als quals tant hi fa el que escriuen. Això no té sentit. Cada escriptor té el seu estil i la seva manera d'escriure però també professionalitat i no serà menys personal en l'estil o la narració per tractar-se d'un encàrrec”.

L'encàrrec, al capdavant, no és tan diferent de la juguesca que Lord Byron, John Polidori i Mary i Percy Shelley van començar a Vil·la Diocletiana. Fa 200 anys i encara porta cua.

Ho remata Jordi Puig: “És una obra tan bèstia i amb tantes capes, tan abordable des de diversos llocs —i en el seu moment va tenir una importància tan revolucionària— que enlluerna”, s'exclama l'editor. Només faltava, rebla Puig, que “a nosaltres ens arriba com una obra escrita per una noieta de 18 anys que estava a l'ombra d'un gran poeta”. Tot això, i el fet “que se n'hagin fet tantes versions, interpretacions i relectures”, la converteix “en un cas gairebé incomparable”.

Un monstre immortal. ●

